การศัลยกรรมไก่และไก่งวง

โดย

ว่าที่ ร.ต. ยงยุทธ ชูเกียรติ สพ. บ., M.S.

ร.ต. เสรีชัย พรหมประกาย สพ. บ. MS.,

บัญญา ฉิมพลีวัฒน์ ประกาศนียบัตรสัตวแพทย์

การศัลยกรรมสัตว์ปีกแทบจะไม่เห็นกันเลยเมื่อเรียนวิชาสัตวแพทย์ เพราะไม่มีคุณค่าพอในการที่จะศัลยกรรม แต่ในเมืองไทยเรามีไก่บางชนิดที่มีค่าสูง เช่น ไก่ชน ราคาตัวละประมาณ ๑๐–๑,๐๐๐ บาท เพราะชาวไทยเราชอบชนไก่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ เป็นกีฬาที่นิยมมากแต่ก่อนไม่ค่อยมีการชนไก่ มีการชนไก่กันแพร่หลายตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและในจังหวัดต่าง ๆ บางครั้งบางคราว มีปัญหาที่นักเลี้ยงไก่แก้ไม่ตก ก็มาขอร้องให้สัตวแพทย์ทำการช่วยเหลือ ที่พบมากได้แก่ท้องเดินเพราะกินอาหารไม่ย่อย (ไม่ถ่ายเหนียง) แผลผื่ตามตัวและหัวไก่ ฉะนั้น สัตวแพทย์จึงมีโอกาสที่จะศัลยกรรมเพื่อช่วยเหลือนักเลี้ยงไก่เมื่อเจ้าของอุ้มมาและขอร้องให้ช่วยเหลือ

ข้อสังเกต สัตว์ปีกแตกต่างจากสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม อุณหภูมิสัตว์ปีกสูงกว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม คือมีอุณหภูมิประมาณ 107°—109° ฟ. ด้วยเหตุนี้ทำ ให้สัตว์ปีกมีความต้านทานต่อเชื้อโรคมากกว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ฉะนั้น เรื่องความสะอาดจึงไม่ค่อยคำนึงกันเมื่อมีการศัลยกรรมไก่

การศัลยกรรมสัตว์ปีก ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ส่วนใหญ่มักนิยมจับให้แน่น และทำการผ่าตัดโดยตรง ปรากฏว่า ขณะผ่าตัดไก่ตื้นมากเลือดออกและการทำไม่สะดวก ไก่จะเพลียภายหลังการผ่าตัดเป็นเวลานาน ปัจจุบันผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์เริ่มหันมานิยม การวางยาสลบสัตว์เลี้ยงประเภทนี้ ๆ ปรากฏได้ผลดีมากและปลอดภัยจากการวางยาสลบเป็นอย่างดี

การวางยาสลบเพื่อการศัลยกรรมสัตว์ปีก มีอยู่ด้วยกัน 4 ชนิด คือ:–

1) **ยาสลบชนิดดม** ได้แก่พวกอีเธอร์ คลอโรฟอร์ม ฮาโรเธน แต่ไม่ค่อยนิยมใช้เพราะต้องมีเครื่องมือสำหรับใช้ดมโดยเฉพาะ ประกอบกับต้องมีผู้ช่วยในการศัลยกรรมไก่หลายคน

2) **ยาสลบชนิดฉีด**

ก. พวกคลอรัล–ไฮเดรท ผสมกับดีเกลือ ไม่มีจำหน่ายในเมืองไทย

ข. เพนโตบาร์บิตอล–โซเดียม ใช้ฉีดเข้ากล้ามเนื้อหน้าอก เข้าช่องท้องหรือเข้าเส้นเลือดที่ปีก ดูรูป

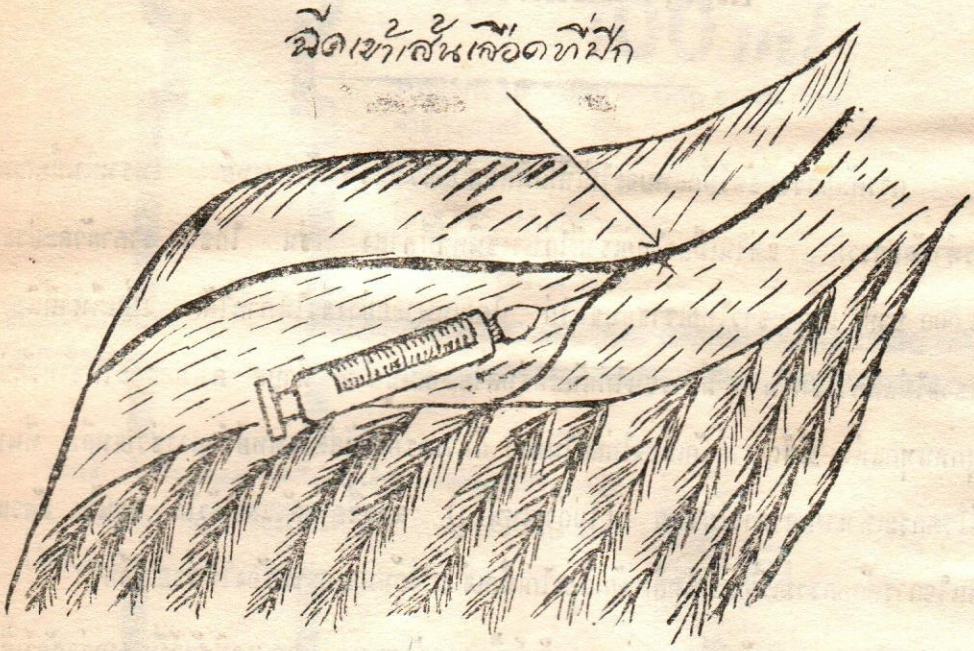

Hungerford, T.G. (1969) อ้างว่า "ใช้ขนาด 50 มก./น้ำหนักไก่ 1 กก."

Biester. H.E. et al (1969) อ้างว่า "ใช้ขนาด 47 มก./น้ำหนักไก่ 1 กก."

Graham–Jones (1965) อ้างว่า "ใช้ขนาด 30 มก./น้ำหนักไก่ 1 กก."

จากการทดลองใช้ยาสลบขนาดต่าง ๆ ในคลีนิคประมาณ 100 ตัว ปรากฏว่าขนาด 30 มก./ น้ำหนักไก่ 1 กก. ให้ผลดีและใช้ได้อย่างปลอดภัยมาก

ยาสลบเพนโตบาร์บิตอล–โซเดียม ที่ใช้อยู่มี 2 ขนาด คือ:–

ยา 1 ซี.ซี. มีตัวยาเพนโตบาร์บิตอล–โซเดียมอยู่ 50 มก.

ยา 1 ซี.ซี. ,, ,, 60 มก.

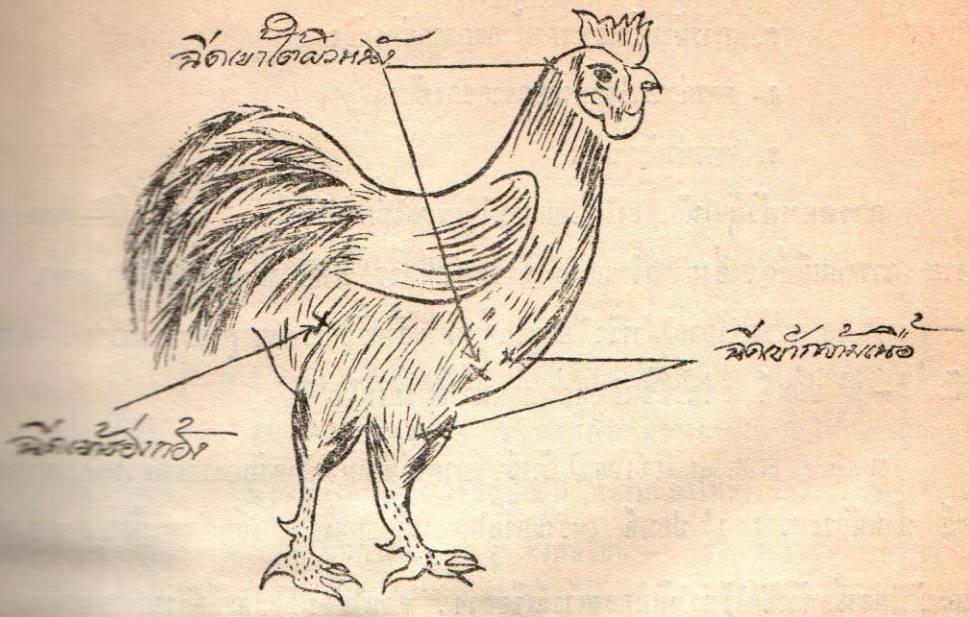

หมายเหตุ มีน้ำยาเพนโตบาร์บิตอล—โซเดียมบางชนิดใช้สำหรับฆ่าสัตว์ ห้ามนำมาใช้เป็นยาสลบ ในสลากยาจะระบุไว้อย่างแจ้งชัด

ขนาดที่ฉีดยาสลบอาจทำการเจือจางกับน้ำกลั่นหรือน้ำเกลือก็ได้ประมาณ 1—5 เท่า ตามความพอใจ สัตว์ปีกจะสลบนาน 2—10 ชั่วโมงหรือกว่า

Dunnet & Mc Dougle (1935) อ้างว่า ในไก่งวงใช้ขนาด 1.1 ซี.ซี./น้ำหนักไก่งวง 5 ปอนด์ (ยาสลบชนิด 60 มก./ซี.ซี.)

3. **ยาสลบชนิดกิน** ได้แก่พวกคลอรัล—ไฮเดรท (Chloral hydrate)

Lee (1953) พบว่า ในไก่ให้กินยาคลอรัส—ไฮเดรท 1% หรือ 2% จะสลบภายใน 25—30 นาทีและอยู่ได้นาน 4 ชั่วโมงใช้ขนาด 0.1 กรัม/น้ำหนักไก่ 1 ปอนด์ หรือชนิดน้ำยา 2% ใช้ขนาด 5 ซี.ซี./น้ำหนักไก่ 1 ปอนด์ แต่ไม่ค่อยนิยมใช้ในวงการสัตวแพทย์

4. **ยาฆ่าเฉพาะแห่ง** ได้แก่พวก เอทธิล—คอลไรด์ หรือบิวติล—ซัลเฟตและเมทตาเฟน หรือ โคเคน 5% ใช้หยอดในตาไก่ เพื่อทำลายพยาธินัยน์ตาไก่ เพื่อทำลายพยาธินัยน์ตาชนิด Oxyspirura mansoni

การผ่าตัดใหญ่หรือการผ่าตัดหน้าท้อง

การผ่าตัดช่องท้องในสัตว์ปีกมีอย่างน้อย 4 อย่างด้วยกัน คือ:—

ก. การตอนตัวผู้

ข. การผูกไส้ตึ่ง

ค. การผ่าหรือเจาะเอาน้ำออกจากช่องท้อง

ง. การผ่าเอาไข่แดงออกจากช่องท้อง

จ. การผ่าตัดอื่น ๆ

การตอนตัวผู้ นักเลี้ยงไก่นิยมตอนไก่ผู้และไม่ตอนไก่เมีย เพราะไก่ตัวเมียเลี้ยงขุนให้อ้วนง่าย การตอนมีปัญหายุ่งยากกว่าและไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร อายุไก่ที่เหมาะสำหรับการตอน

Hurd, L.M.(1956)อ้างว่า "อายุไก่ที่เหมาะสำหรับการตอน ควรอยู่ระหว่าง 3–6 อาทิตย์ น้ำหนัก $\frac{3}{4} - 2\frac{1}{2}$ ปอนด์ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่ที่ความเหมาะสมของพันธุ์ไก่"

Biester, H.E. et al (1969) อ้างว่า "อายุไก่ที่เหมาะสำหรับการตอนควรอยู่ระหว่าง8—10 อาทิตย์ น้ำหนักระหว่าง $1\frac{1}{2}$ ปอนด์ เพราะอายุไก่ตอนนี้ตอนสะดวก เม็ดอัณฑะมีขนาดพอดี ตักออกง่ายและมักไม่เหลือค้างติดไว้ทำให้เกิดอาการที่เรียกว่า "ตอนไม่ลง" และมีอัตราการตายน้อย

ก่อนการตอน ควรลดอาหารอย่างน้อย 18—24 ชั่วโมงลดน้ำอย่างน้อย 12 ชั่วโมง ทำให้ลำไส้แห้ง การตอนสะดวก เลือดออกน้อย ภายหลังการตอน ไก่จะฟื้นตัวเร็ว

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการตอน ประกอบด้วย

ก) มีดผ่าบาดแผล ชนิดถอดเปลี่ยนใบมีดได้ เลข 1

ข) ปากคีบมีเขี้ยว เลข 7,8

ค) เครื่องมือสำหรับถ่างบาดแผล เลข 2,3

ง) เครื่อมือสำหรับตัดเยื่อ และเม็ดอัณฑะขนาดเล็ก เลข 4

จ) เครื่อมือสำหรับจับเม็ดอัณฑะขนาดใหญ่ เลข 5,6

ฉ) ขอเกาะ เลข 9,10

ช) ไฟฉาย

ซ) เชือก

อุปกรณ์ที่ใช้ในการตอนไก่ มีดังต่อไปนี้:—

ก) สำลี

ข) ทิงเจอร์—ไอโอดิน 10% และน้ำยาสีม่วง (ประกอบด้วย เจนเชียล—ไวโอเลต เทนนิค—แอซิดและแอลกอฮอล)

ค) ผงยาใส่แผลมี 2 สูตร:–

(1)	กรดโบริค	25%
	ไอโอโดฟอร์ม	1%
	โซเดียล อลัม	10%
(2)	ซัลฟาไธอาโซล	3 ส่วน
	ซัลฟานิลาไมด์	7 ส่วน

ง) น้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับแช่เครื่องมือผ่าตัดและทำความสะอาดมือก่อนการผ่าตัด

สารลอน อาจใช้ยาสลบวางให้หลับตามขนาดหรือจะไม่วางยาสลบ ใช้เชือกผูกมัดขาให้แน่นและง่ายไว้ ใช้เชือกอีกเส้นหนึ่งล่ามตรึงไว้ตรงกันข้ามให้ตึงบนลังไม้หรือโต๊ะ ที่สูงพอเหมาะสำหรับการผ่าตัด (ตอน) ต่อไปดำเนินการเบื้นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้:–

1. นำเครื่องมือที่ใช้ในการตอน แช่ลงไปในน้ำยาฆ่าเชื้อ ได้แก่ เดทตอล เซฟลอน ไลซ์ฟาร์มหรือชนิดอื่น ๆ ตามสัดส่วนที่กำหนดให้

2. ตอนขนตรงบริเวณกระดูกซี่โครงสองซี่สุดท้ายและรอบให้กว้างพอสมควร เพื่อไม่เบื้นอุปสรรคสำหรับการตอน

3. ทาทิงเจอร์–ไอโอดินบริเวณที่จะทำการผ่า เมื่อแห้งสนิทดีแล้ว ใช้มือซ้ายรั่นหนังไปทางด้านหลังให้ตึง

4. ใช้ใบมีดกรีดระหว่างกระดูกซี่โครงสองซี่สุดท้าย ดูรูป

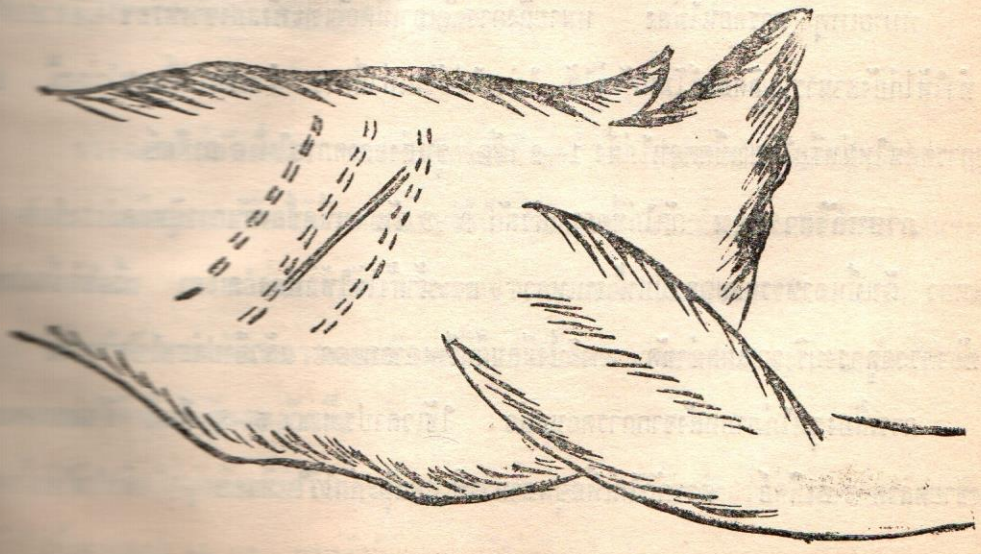

แผลที่กรีดยาวประมาณ 1 นิ้ว ให้ทะลุผิวหนังกล้ามเนื้อ และควรใช้มีดที่คม เมื่อกรีดเพียงครั้งเดียวให้ทะลุกล้ามเนื้อจะได้ไม่ช้ำ บริเวณแผลผ่าตัดจะหายง่าย (ถ้ายาวเกินไป ภายหลังการตอนลำไส้อาจโผล่ออกมาจากแผลที่ตอนได้)

5. ใช้เครื่องมือถ่างแผลที่กรีด ใช้ด้ามมาทางด้านหลังไก่ จะเห็นเยื่อบุช่องท้อง ใช้เครื่องมือสำหรับตัดเยื่อเกี่ยวเยื่อบุช่องท้องให้ขาด จะแลเห็นลำไส้และเม็ดอัณฑะได้ชัดเจน ถ้าแสงสว่างไม่พอ ควรใช้ไฟฉายช่วย

6. อัณฑะไก่มีลักษณะคล้ายเม็ดถั่วผึ่กยาวสีเหลืองเป็นมัน อยู่ติดกับกระดูกสันหลัง ถ้าหากเม็ดอัณฑะเล็ก ใช้เครื่องมือตัดสำหรับเยื่อส่วนปลายที่เป็นห่วง สอดเข้าไปคล้องและค่อย ๆ ดึงออก หรือจะใช้ช้อนสำหรับตักเม็ดอัณฑะออกก็ได้ พยายามเอาออกให้หมด เสร็จแล้วแหวกเยื่อกั้นตรงกันข้ามระหว่างเม็ดอัณฑะทั้งสองออก จะแลเห็นเม็ดอัณฑะของอีกข้างหนึ่ง แล้วจึงเอาออกแบบเดียวกัน บางคนนิยมผ่าทั้งสองข้าง สะดวกดีกว่าการผ่าข้างเดียว บางคนนิยมผ่าหน้าท้อง เสร็จแล้วใส่ผงยาใส่แผลตามสูตร 1 หรือ 2 ถ้าเลือดไหลออกมามาก ใช้เหล็กเผาไฟหรือเครื่องบัดกรีไฟฟ้าจี้ จนกว่าเลือดจะหยุดปลดเอาเครื่องถ่างออก หนังที่รั่นไว้จะกลับมาปิดทับบริเวณที่ทำการผ่าตัด ทาแผลด้วยน้ำยาสีม่วง

หมายเหตุ การตอนไม่ลง หมายถึงการตัดเอาเม็ดอัณฑะทั้งสองข้างหรือข้างเดียวออกไม่หมด ทำให้ไก่ยังสามารถผลิตฮอร์โมนตัวผู้ได้ ไก่จะไม่อ้วนเท่าที่ควร สำหรับไก่ที่ตอนไม่ลงนี้ อาจแก้โดยการตอนใหม่หรือใช้ยาเม็ดตอนไก่ผึ่ง 1—2 เม็ด ขุนส่งตลาดภายใน 6 อาทิตย์

ภายหลังการตอน กักไก่ที่ตอนแล้วสัก 2—3 วัน เพื่อป้องกันการบินและกระโดด ให้อาหารเหลว ถ้าเบื่นอาหารผสมควรปนน้ำจนเหลว และน้ำตั้งไว้ให้กินตลอดเวลา เมื่อไก่เบื่นปกติดีแล้ว ต้องตรวจดูตรงบริเวณแผลผ่าตัด หากโป่งมีลมก็กรีดเอาลมออก แล้วจึงปล่อยได้ตามปกติ

การเลี้ยงขุนไก่ภายหลังจากการตอนแล้ว ใช้เวลาประมาณ 5—8 เดือน จึงส่งขายตลาด ก่อนส่งขายตลาด 2 อาทิตย์ ควรกักไก่เพื่อขุนอาหารพิเศษและกักไว้ในที่แคบ ๆ เพื่อให้ได้น้ำหนักมาก ๆ

ภาพชุดเครื่องมือตอนไก่

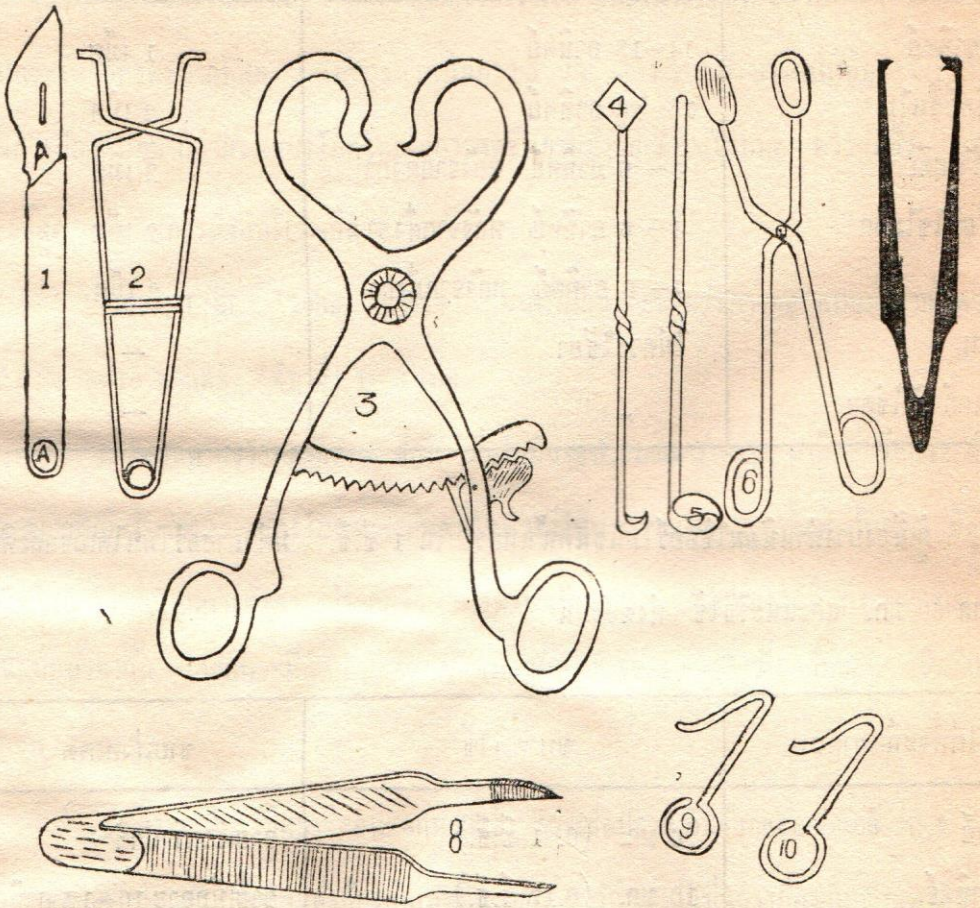

การตอนไก่กับผึ่งยา การตอนไก่แบบผึ่งยา บางประเทศมีกฎหมายห้ามใช้ แต่ในประเทศไทยเราไม่มีกฎหมายห้ามใช้การตอนแบบวิธีนี้ วิธีการตอนแบบผึ่งยานิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมากตามต่างจังหวัด เพราะไม่ต้องการความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษแต่ประการใด ค่ายา ตอนไก่ราคาถูก น้ำหนักไก่ภายหลังจากการตอนแล้วเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าการตอนแบบผ่าเอาเม็ดอัณฑะออก **สามารถตอนได้ทั้งตัวผู้และตัวเมีย**

การตอนไก่มักนิยมเมื่อไก่มีอายุประมาณ 10—12 อาทิตย์หรือกว่า ในยา 1 เม็ด มีฮอร์โมนเฮ็กโซอีสตรอลอยู่ 15 มก. บางบริษัทแนะนำวิธีใช้ดังต่อไปนี้:—

อายุที่ควรฝังยา	อายุที่ควรฆ่า	จำนวนเม็ดยา
6—10 อาทิตย์	14—18 อาทิตย์	1 เม็ด
10 อาทิตย์ขึ้นไป	18—20 อาทิตย์	2 เม็ด
ไก่ตัวผู้ค้างสต๊อก	4— 6 อาทิตย์ หลังจากฝังยา	2 เม็ด
ไก่ตัวเมียที่ไข่ไม่ดก	4— 6 อาทิตย์ หลังจากฝังยา	2 เม็ด
ไก่งวง	4— 6 อาทิตย์ หลังจากฝังยา	2 เม็ด
เป็ด ห่าน	ไม่ควรใช้ยา	—
ไก่และนกกำลังไข่ดก	,,	—

ผู้เลี้ยงบางท่านนิยมใช้ฮอร์โมนชนิดน้ำเหลว ใน 1 ซี.ซี. มีตัวยาฮอร์โมนไดเอธิลสะติล-แบ๊สตรอล 60 มก. และแนะวิธีใช้ ดังต่อไปนี้

อายุไก่ที่จะฉีดยาตอน	ขนาดที่ใช้	ขายส่งตลาด
6 อาทิตย์	6 มก. (0. 1 ซี.ซี.)	ขายเร็วกว่าปกติ
6—8 อาทิตย์	10 มก. (0.17 ซี.ซี.)	ขายเมื่ออายุ 10—12 อาทิตย์
8 อาทิตย์ขึ้นไป	15 มก. (0.25 ซี.ซี.)	หลังจากฉีดแล้ว 4—6 อาทิตย์
12—14 อาทิตย์	15 มก. (0.25 ซี.ซี.)	ขายเมื่ออายุ 15—17 อาทิตย์

ไก่งวงพันธุ์ไวท์—ฮอลแลนด์และพันธุ์บรอน	อายุต่ำกว่า	10 อาทิตย์	ใช้ยา 6 มก.	(0. 1 ซี.ซี.)
,, ,, ,,	อายุเกินกว่า	10 ,,	,, 10 มก.	(0.17 ซี.ซี.)
,, เบลสวิล	อายุต่ำกว่า	16 ,,	,, 6 มก.	(0. 1 ซี.ซี.)
,, ,,	อายุเกินกว่า	16 ,,	,, 10 มก.	(0.17 ซี.ซี.)

ไก่งวงภายหลังจากการฉีดฮอร์โมนนี้แล้ว ควรขายหลังจากใช้ยา 4—6 อาทิตย์ การฉีดยาน้ำก็เช่นเดียวกับการฉีดยาเม็ด ใต้ผิวหนังตรงบริเวณด้านหลังลำคอตรงที่มีผิวหนังหลวม ๆ ให้ใกล้ฐานกระโหลกศีรษะมากที่สุด ไม่ควรห่างเกินกว่า 1 นิ้ว เพราะบริเวณนี้เป็นที่ยาซาบซึมได้ดีที่สุด เป็นการปลอดภัยมากสำหรับผู้บริโภคในเมื่อการดูดซึมยาที่ฝังอยู่เข้าไปไม่หมด ควรตัดทิ้ง จะเสียเนื้อน้อยที่สุด และไม่ควรฝังที่บริเวณอื่น ๆ

Hurd, L.M. (1956) อ้างว่า "อายุไก่ที่เหมาะสำหรับการตอนแบบฝังยานั้นควรมีอายุประมาณ 6—10 อาทิตย์ ใช้ยาฝัง 1—3 เม็ด

การตอนตามธรรมดาที่นิยมใช้กัน เมื่อไก่มีอายุประมาณ 10—12 อาทิตย์หรือกว่า ตำแหน่งเช่นเดียวกับที่อธิบายแล้ว ฮอร์โมนจะคงทนอยู่ในตัวไก่ได้ประมาณ 5—8 อาทิตย์หรือกว่า มีผู้ทดลองให้ไก่กินฮอร์โมนแทนการฝังยา ปรากฏว่า การฝังยาเม็ดละ 15 มก. ต้องให้กินถึง 400 มก. การตอนแบบฝังยานั้น ไก่ตอนจะมีนิสัยเปลี่ยนแปลงเมื่อตอนไปแล้ว 10—15 วัน ไก่ตอนจะเริ่มกินอาหารมากขึ้น เฉื่อยชา

ข้อควรระวัง เม็ดยาที่ตอนแตกห้ามใช้ ควรเช็ดปลายเข็มด้วยแอลกอฮอล์ 70 % ทุกครั้งภายหลังจากการใช้แล้ว ทิ้งให้แห้งป้องกันเม็ดยาเปียก การทำเช่นนี้เป็นการป้องกันการแพร่โรคระบาด

ข้อแตกต่างกันระหว่างการตอนแบบผ่าและแบบฝังยา

การตอนแบบผ่าเอาเม็ดอัณฑะออก	การตอนแบบฝังยา
1. ไขมันจะแทรกอยู่ระหว่างมัดกล้ามเนื้อ ทำให้เนื้อไก่นุ่ม มีรสอร่อย ไขมันแทบนี้เรียกว่า "marbling fat"	1. ไขมันแทรกอยู่ระหว่างมัดกล้ามเนื้อน้อย ส่วนใหญ่จะมาจุกอยู่ที่ช่องท้อง ไขมันแบบนี้เรียก "depot fat"
2. เป็นหมันตลอดชีวิต	2, เป็นหมันชั่วคราว พอหมดฤทธิ์ยาก็จะกลับขันและผสมได้อีก

การตอนแบบผ่าเอาเม็ดอัณฑะออก	การตอนแบบฝังยา
3, ไม่มีอันตรายจากการกินไก่ตอน	3. บาง ครั้ง การ ดูด ซึม ฮอร์โมน เข้าไป ไม่หมด โดยเฉพาะผู้ที่ชอบกินหัวไก่ อาจได้รับฮอร์โมนเพิ่มขึ้น มีผลกระทบกระเทือนสำหรับผู้ชายอาจเป็นหมัน ผู้หญิงอาจแท้งลูกได้
4. เนื้อที่หัวไก่เป็นปกติ	4. เนื้อที่หัวไก่ส่วนใหญ่มักบวม มีสีดำแดงเขียวหรือม่วง
5. เมื่อตอนเสร็จใหม่ ๆ อาจอ่อนแอ ภายหลังแผลหายแล้วจะกลับแข็งและเป็นปกติ	5. ภายหลังฝังยาแล้วไก่จะอ่อนแอตลอดที่ฤทธิ์ยายังคงอยู่ เป็นเหตุให้เกิดโรคระบาดได้ง่าย เช่นโรคระบบหายใจอักเสบเรื้อรัง โรคบิด เป็นต้น
6. การตอนแบบผ่าเอาเม็ดอัณฑะออก ต้องจ้างผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ สาขาการศัลยกรรมไก่โดยเฉพาะ ซึ่งก็มีไม่มากนัก ต้องอดอาหารและน้ำไก่ก่อนผ่า ถ้าผู้ตอนไม่มีความชำนาญพอ มีเปอร์เซ็นต์ไก่ตายภายหลังการตอนมาก	6. การตอนแบบฝังยา ผู้เลี้ยงสามารถทำได้ด้วยตนเอง เพราะง่ายและไม่มีอันตรายสำหรับไก่ ไม่ต้องอดอาหารและน้ำแบบผ่าช้าง
7. ต้องใช้เวลาเลี้ยงภายหลังตอนแล้วนาน 5—8 เดือนหรือกว่า	7. ใช้เวลาเลี้ยงภายหลังการตอนแล้วเพียง 4—6 อาทิตย์เท่านั้น
8. การตอนไก่ตัวเมียแบบผ่าช้าง ไม่ช่วยเพิ่มน้ำหนัก	8. การตอนแบบฝังยาในไก่ตัวเมีย ช่วยเพิ่มน้ำหนัก
9. กระแสการหมุนเงินช้า ใช้เวลาเลี้ยงนาน	9. กระแสเงินหมุนเวียนเร็ว ใช้เวลาเลี้ยงระยะสั้น ๆ

ดูรูปการตอนด้วยวิธีฝังยา

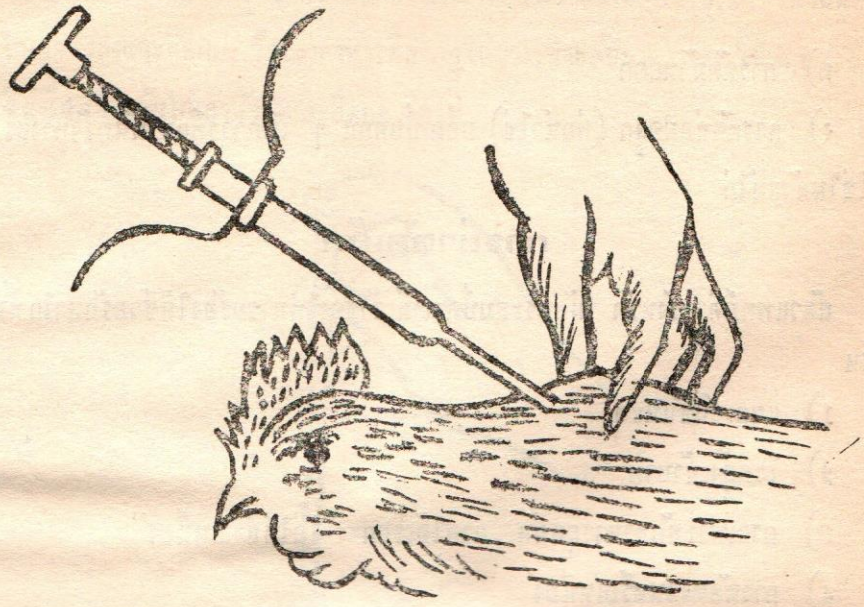

การผูกไส้ติ่ง นิยมใช้กับไก่งวงอายุ 4 เดือน เพื่อบ่องกันโรคหัวดำการผูกไส้ติ่ง ใช้วิธีแบบการตอนไก่ ตรงบริเวณที่จะทำคือ ระหว่างกระดูกซี่โครงสองซี่สุดท้าย เมื่อแหวกออกจะเห็นข้วลำไส้ติ่ง ใช้เอนละลายมัด 2 เปราะ ห่างกันประมาณ 4 ซ.ม. เพื่อกันไม่ให้อาหารผ่านเข้าไปได้ ไส้ติ่งที่มัดนี้ไม่เน่า เพราะมีเส้นเลือดมาหล่อเลี้ยงได้ดีตามธรรมชาติ แต่จะเหี่ยวเล็กลงเพราะไม่ได้ใช้ประโยชน์ บางรายอาจพองภายหลังจากการมัดแล้ว 7–32 เดือน โดยเฉลี่ย 18 เดือน เหมาะใช้สำหรับไก่งวงพันธ์ (ไม่ใช้สำหรับไก่งวงขุนส่งตลาด)

โรคท้องมาน

Hill (1884) แนะว่า ใช่ Trocar and cannula เจาะเอาน้ำออกจากช่องท้องไก่ที่ป่วยด้วยโรคนี้

การผ่าเอาไข่แดงออกจากช่องท้อง ไก่ที่มีไข่แดงอยู่ในช่องท้องจะแสดงอาการคล้ายนั่ง Mc Kenney (1929) เคยทำการผ่าตัดที่แสดงอาการคล้ายนั่ง พบว่ามีไข่แดง 4 ฟอง และไข่แตกในช่องท้องอีก 2 ฟอง ภายหลังการผ่าตัดแล้ว 46 วัน แม่ไก่กลับไข่ได้ตามปกติ

การผ่าตัดแบบอื่น ๆ

ก) การผ่าเอาถุงไข่แดงออกจากลูกไก่ที่เกิดใหม่ เพื่อการศึกษาเรื่องการใช้อาหารของลูกไก่ เพราะไข่แดงเป็นแหล่งสะเบียงอาหาร มีไวตามินและสารอื่น ๆ อยู่มากมาย

ข) การตัดกระเพาะบดอาหาร (กึ๋น) ออก เพื่อการศึกษาเรื่องการใช้อาหารผสมและเม็ดธัญพืช

ค) การตัดม้ามออก

ง) การตัดท่อมดลูก (ท่อนำไข่) ออกเป็นตอน ๆ เพื่อการศึกษาค้นคว้าทางสรีระวิทยาของการสร้างไข่ในตัวแม่ไก่

การผ่าตัดเล็ก

สัตวแพทย์ต่างจังหวัด มักประสบปัญหามีเจ้าของไก่มาขอร้องให้ช่วยรักษาไก่ที่ป่วยด้วยโรคต่าง ๆ เช่น

1) แผล ผีชันนะตุ

2) โรคอุ้งเท้าบวม

3) กระเพาะพักอาหารอุดตัน ภาคใต้เรียก "ไก่ไม่ถ่ายเหนียง"

4) การตัดหงอนหรือเหนียง

5) การตัดเดือยหรือจงอยปาก

แผลผีชันนะตุ ส่วนใหญ่ที่พบมักเป็นตามหัว อก และตามตัวในที่ต่าง ๆ บางตัวมีรูแผลเปิดนิดเดียว บางตัวรูแผลเปิดกว้าง บางตัวผีชันนะตุแห้ง บางตัวเป็นถุงน้ำ นิยมวางยาสลบทำความสะอาดบริเวณที่จะผ่าตัดโดย ตัดขน ทาทิงเจอร์–ไอโอดิน 10% ผ่าเสร็จแล้วใส่ผงยาใส่แผล เย็บผิวหนังแบบ Mattress suture ทาด้วยยาน้ำสีม่วงทุกวัน จนกว่าแผลจะหายเป็นปกติ

โรคอุ้งเท้าบวม สาเหตุมักเกิดจากการถูกของมีคม เช่น ตาข่ายพื้นกรง กรวด เศษไม้ อาจจะเกิดจากการขาดไวตามิน เอ เมื่อวางยาสลบและดำเนินการผ่าตัดตามที่กล่าวมาแล้ว เอาเนื้อส่วนเกินออก ภายหลังเมื่อเย็บเสร็จแล้ว กักขังไว้บนพื้นกรงไม้หรือพื้นซีเม็นต์ ทำความสะอาดแผลทุกวัน จนกว่าแผลจะหาย แล้วจึงปล่อยออกตามปกติ

การผ่ากระเพาะพักอาหาร สาเหตุ เนื่องจากอาหารไม่ย่อย มีวัตถุต่าง ๆ อัดแน่นอยู่ในกระเพาะอาหาร ส่วนใหญ่เป็นพวกใบหญ้ายาว ๆ ฟาง ขนไก่ วัตถุแปลกปลอม หรือ โรคอหิวาต์ หรือ โรคกระเพาะพักอาหารเป็นอัมพาต จับดูกระเพาะพักอาหารแน่น ถ้าทิ้งไว้นาน ๆ อาหารในกระเพาะพักอาหารจะมีรสเปรี้ยว ไก่ไม่กินอาหาร ถ้าไม่จัดการช่วยเหลือไก่จะตาย การช่วยเหลือมีหลายวิธี ดังต่อไปนี้

วิธีแรก ใช้น้ำมันแร่ดูดใส่กระบอกฉีดยาเข้าไปประมาณ 5—10 ซี.ซี. นวดกระเพาะพักอาหาร จับไก่เอาหัวลงและยืดคอ รีดเอาอาหารที่คั่งอยู่ในกระเพาะพักอาหารออกให้หมด

วิธีที่สอง จับไก่เอาหัวลงและยืดคอ ดูรูป

ใช้โซดา ไบคาร์บอเนต 1 ช้อนโต๊ะพูนละลายน้ำอุ่น 1 ขวดเบียรใหญ่ สอดหลอดแก้วหรือหลอดพลาสติกเข้าในปากจนถึงกระเพาะพักอาหาร พ่นน้ำยาเข้าไป แล้วรีดอาหารออก ทำเช่นนี้หลาย ๆ ครั้ง จนกว่ากระเพาะพักอาหารจะว่าง

วิธีที่สาม เมื่อรีดเอาอาหารออกมาไม่ได้ หรือ เริ่มแน่นใหม่ ๆ ให้กินยาเม็ด Carbachol (Doryl) 1 เม็ด มีตัวยาอยู่ 0.002 กรัม จะกระตุ้นให้กระเพาะพักอาหารทำงานดีขึ้น

วิธีที่สี่ เป็นวิธีการสุดท้าย เมื่อใช้วิธีการต่าง ๆ ที่อ้างมาแล้วข้างต้นไม่ได้ผล วางยาสลบ ตัดขนบริเวณกระเพาะพักอาหาร ทาด้วยทิงเจอร์—ไอโอดิน 10% ผ่าเอาอาหารที่คั่งค้างออก และล้างจนสะอาด ถ้ากระเพาะหย่อนก็ตัดเอาส่วนที่เกินออก เย็บด้วยเอนละลายขนาด 2/0 แบบ continuous Lembert suture ที่ผิวหนังเย็บด้วยไหมแบบ Mattress suture ทาแผลด้วยยาน้ำสีม่วงทุกวัน จนกว่าจะหาย ให้อาหารเหลว เช่น นมสด ไข่ดิบที่ตีจนไข่แดงผสมกับไข่ขาว ร่ำผสมน้ำนาน 5—7 วัน เมื่อไก่เป็นปกติดีแล้ว จึงให้อาหารตามปกติ

การเย็บแบบ Mattress suture **การเย็บแบบ Continuous Lembert suture**

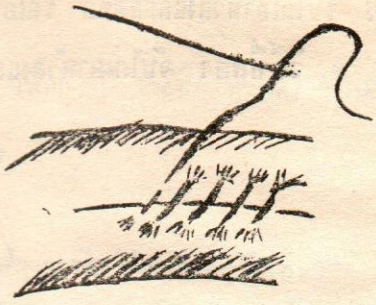

การตัดหงอนหรือเหนียง พ่อไก่และแม่ไก่บางพันธุ์มีหงอนใหญ่เกินไป มักพับมาอยู่ทางด้านใดด้านหนึ่ง ทำให้ไม่สะดวกในการกินอาหาร น้ำ ไม่ว่องไว การผสมติดต่ำ บางครั้งอาจเกิดอุบัติเหตุฉีกขาด เลือดไหลไม่หยุด อาจถึงตาย ใช้คีมห้ามเลือดหนีบ ใช้กรรไกรตัดออกแล้วใช้ไฟจี้ห้ามเลือด นิยมตัดในวันแรกเกิด เพราะจะไม่มีเลือดออกเลย

การตัดเดือย ป้องกันการจิกตีกันหรือเกิดเดือยหัก เมื่อวางยาสลบแล้วใช้เลื่อยตัดเหล็กเลื่อยออก เอากระจกชุดแต่งหรือตะไบถู บางคนนิยมใช้ยากัด (Caustie potash = KOH) ทา นิยมใช้กับไก่พันธุ์ เช่น:–

ไก่พันธุ์เล็ก	ใช้เมื่ออายุ	12 อาทิตย์
ไก่พันธุ์ใหญ่	,,	16 อาทิตย์

อาจใช้กับไก่อ่อนที่มีเดือยยาวเกินกว่า $\frac{1}{4}$ นิ้ว

การเข้าเผือกกระดูกหัก การเข้าเผือกต้องดูขนาดสัตว์บีก ไม้ที่เข้าเผือกต้องดัดแปลงให้เหมาะสม หรืออาจใช้ปูนปลาสเตอร์ (Plaster of paris = Gypsona) ใช้แทนเผือก ปรากฏว่าได้ผลดี

สรุป

การศัลยกรรมสัตว์เลี้ยง ส่วนใหญ่ทำเฉพาะสัตว์เลี้ยงประเภทต่าง ๆ พวกสัตว์บีกไม่ค่อยได้พบกันเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานรักษาสัตว์ในนครหลวง แต่ตามต่างจังหวัดมีบ้างหามากมายสำหรับสัตว์เลี้ยงรวมทั้งสัตว์บีก เมื่อเจ้าของอุ้มมาขอร้องให้ช่วยเหลือ สมัยก่อนการศัลยกรรมสัตว์บีกนิยมใช้จับและยึดให้แน่น ไม่ใช้ยาสลบหรือยาชาเลย ปรากฏว่า "ขณะผ่าตัด ไก่ดิ้นรนมาก

เลือดออก การผ่าตัดทำไม่สะดวก ไก่เพลียภายหลังการผ่าตัดเป็นเวลานาน" ปัจจุบัน เริ่มหันมานิยมใช้ยาสลบเพนโตบาร์บิตอล—โซเดียม ขนาด 30 มก. ต่อน้ำหนักไก่ 1 กิโลกรัม เข้าที่เส้นเลือดที่ปีกหรือเข้ากล้ามเนื้อที่หน้าอก ปรากฏว่าไก่หลับสนิทดี อันตรายจากการวางยาสลบน้อยมาก ไก่จะสลบนาน 2—10 ชั่วโมง ทำให้การผ่าตัดสะดวกประกอบกับเจ้าของสัตว์เลื่อมใส และถูกต้องตามหลักวิชาเป็นอย่างดียิ่ง

SUMMARY

SURGICAL OPERATION IN FOWL AND TURKEY

by

Y. Chookiarti, D.V.M., M.S., S. Promprakai, D.V.M.

and P. Chimpleewat, Dip. in Ve.t

Poultry surgery is not well known in the capital, but it's very popular in upccuntry. Most of the veterinary practitioners in Thailand use **the holding method** but now **the anesthetic method** is available in some animal clinics, because it has been found that it's easy to inject the anesthetic drug in the wing vein or intraperitoneally or intramuscularly of birds.

■ ■ ■

References

1. Bailey, J.W. (1957) poultryman's Manual, P. 184—188. SPRINGER PUBLTSHING COMPANY, INC., New York.

2. Barger, E.H. et al. (1957) Diseases and parasites of poultry, P. 56—69. LEA & FEBIGER, Philadelphia.

3. Biester, H.E. et al (1965) Diseases of Poultrf, P. 1149—1160, OXFORD & IBH PUBLISHING CO., Calcutta.

4, Hungerford, T.G. (1969) Diseases of Poultry including Cage Birda and Pigeons, P. 556. ANGUS AND ROBERTSON, Sydney,

5. Hurd, L.M. (1956) Modern Poultry Farming, P. 473—475, THE MACMILLAN COMPANY, New York.

6. Seneviratna, P. (1969) Diseases of Poultry, P. 207—209, BRISTOL: JOHN WRIGHT & SONS LIMITED.

★ ★ ★